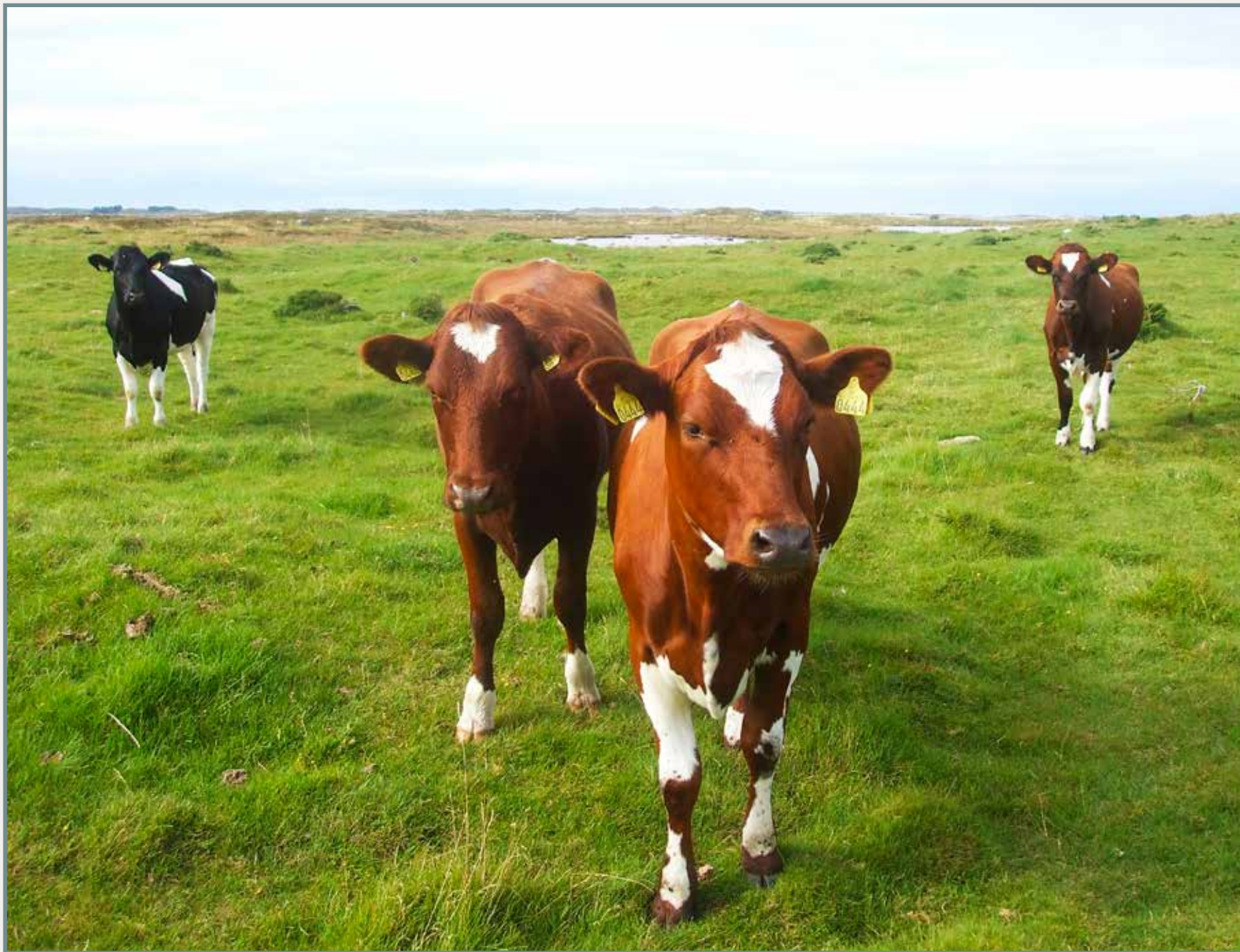

Beitedyr og beitebruk

Kviger av rasen norsk rødt fe på beite i Skeisnesset. På tross av rasebetegnelsen er enkelte dyr svarte. Det skyldes innkryssing av rasen frieser-fe. Foto: Anders Mona.

Vi regner at det har vært husdyrhold i Norge i omkring 4500 år. I nesten hele denne perioden har utmarka vært det viktigste grunnlaget for husdyrholdet.

Beitedyra omdanner føret fra utmarka til mat, skinn, ull og trekkraft for menneskene, og gjødsel til åkerjorda.

Industrialiseringa de siste 150 åra har gradvis gjort oss mindre avhengig av ressursene i utmarka, men de kan vise seg å bli viktige i den tida vi går inn i, og kunnskap om bruken må holdes ved like.

Det er i første rekke drøvtyggere som ku, sau og geit som er i stand til å utnytte utmarksbeiter. De kan streife over store arealer og finne fram til de mest næringsrike vekstene som vokser i et karrig landskap.

Ved hjelp av sitt spesielle fordøyelsessystem med fire mageavsnitt produserer de livsnødvendige råvarer for menneskene.

Kjøtt, ull og huder bærer de med seg gjennom hele sesongen. Skal vi ha melk må det melkes morgen og kveld. Før i tida foregikk melkingen i sommerfjøs eller under åpen himmel i beitesesongen.

Beite i Skeisnesset

Bøndene på Skei er organisert i et beitelag som styrer beitebruken i Skeisnesset. Om sommeren beites området av både storfe og sau, om vinteren bare av sau.

Melking under åpen himmel på Leka på 50-tallet. Kyrne er av den gamle, lokale rasen og går på utmarksbeite. Fire kyr var gjennomsnittlig buskapsstørrelse for hele landet i 1959.

I hestekjerra som tjener som tilhenger til traktoren, står et melkespann med sil klar til å ta i mot dagens produksjon. Foto: Birgit Hansen

Værer av gammelnorsk sau. Rasen kalles også steinaldersau og villsau. Sauene i Skeisnesset går ute hele året og kalles derfor utgangersauer. Foto: Arnfinn Holand.

Norsk Rødt Fe

Melkekyrne på Skei er i hovedsak av rasen norsk rødt fe (NRF), som er en kombinasjonsrase for produksjon av melk og kjøtt.

NRF ble til som en felles rase for hele landet midt på 1900-tallet gjennom innkryssing av utenlandske raser i de lokale storferasene. NRF fikk sitt gjennombrudd da kunstig inseminering med djupfryst sæd ble introdusert, og er i dag nærmest enerådende.

De gamle storferasene

De gamle stedeagne ferasene var tilpassa sjølbergingsjordbruket, der utmarksbeite var en vesentlig del av produksjonsgrunnlaget. Kyrne var omtrent halvparten så store som moderne kyr, og var av lokale raser der ytre kjennetegn som farge, avtegn og horn var tilagt stor vekt. Det er få dyr igjen av disse gamle rasene, og det er fare for at viktig genmateriale skal gå tapt. Rasene er derfor bevaringsverdige.

■ Sidet trønderfe og nordlandsfe (STN) er kollete og har svarte eller røde sider, men er kvite langs ryggen og under buken. Det er den rasen som ligner mest på de kyrne som var på Skei før i tida.

Sauene i Skeisnesset

Sauene i Skeisnesset er av den opprinnelige sauerasen i Norge, og kalles gammelnorsk eller norrøn sau.

Sammenligna med moderne sauer er de små, svært nøysomme, hardføre og lettbeinte. Det er årsaken til at de året rundt kan overleve hovedsakelig på det fôret de sjøl finner på beite.

Søyene får ett til to lam i april/mai. De holder seg i ro sammen med lammene et par dager etter fødselen, men følger deretter flokken som er med på å beskytte avkommet. Sauene har tilsyn hele året og samles når det er nødvendig, for eksempel ved merking av lammene om våren og utskilling av slaktedyr om høsten.

